

Stadsledningskontoret
Mikael Lagergren
Epost: mikael.lagergren@vasteras.se

Klimat- och näringslivsdepartementet
KN2025/01284
kn.remissvar@regeringskansliet.se
lotta.lewin-pihlblad@regeringskansliet.se

Yttrande över SOU 2025:68 - Nya samverkansformer, modern byggnads- och reparationsberedskap – för ökad försörjningsberedskap

Sammanfattning

Västerås stad tillstyrker i huvudsak utredningens förslag. Särskilt positivt är att kommunens roll inom byggnads- och reparationsberedskap tydliggörs samt att nya avtalsformer (F-avtal) föreslås för att reglera samverkan med näringslivet.

Betänkandet svarar väl mot många av de utmaningar och ambitioner som Västerås stad redan arbetar aktivt med inom ramen för vår beslutade inriktning om Beredskapsnivå 2030. Genom ett systematiskt utvecklingsarbete – Projekt 32 – har Västerås stad genomlyst samtliga nämnders och förvaltningars förmåga att verka vid frestida krissituationer och höjd beredskap. Arbetet har resulterat i en gemensam målnivå för hela kommunen, uttryckt i krigsduglighet (KDU) enligt Myndigheten för samhällsskydd och beredskaps modell. Västerås är, såvitt känt, först i landet med att besluta om en sådan samlad målnivå för hela organisationen. Det har lagt en tydlig grund för prioritering av kompetens, struktur, investeringar och samverkansbehov. Vi ser det därför som avgörande att ny lagstiftning och statlig styrning bygger vidare på sådana initiativ – inte minst för att skapa likvärdighet och operativ förmåga i hela landet.

Utöver de synpunkter som redan redovisats vill vi särskilt framhålla de kommunala bolagens roll i totalförsvaret. Bolag inom energi, vatten och IT-infrastruktur utgör en central del av den samhällsviktiga infrastrukturen och påverkas direkt av utredningens förslag. För Västerås stad är detta särskilt tydligt genom Mälarenergi och dess koncernbolag. Det är därför av vikt att betänkandet och den kommande regleringen beaktar den kommunala ägarstrukturen och säkerställer att kommun och bolag kan planera och prioritera i samverkan.

3. Nya samverkansformer mellan företag och offentlig sektor

Västerås stad tillstyrker införandet av försörjningsberedskapsavtal (F-avtal). Kommunen har redan idag erfarenhet av brister i möjligheten att långsiktigt trygga leveransförmåga med hjälp av nuvarande lagstiftning. Ett system med frivilliga avtal, tydliga kriterier och möjlighet till prioriteringsstöd är därför välkommet.

Vi vill samtidigt lyfta tre principiella synpunkter:

1. Kommuner bör omfattas av möjligheten att ingå F-avtal. Det är i många fall kommunen som är avtalspart för de mest kritiska funktionerna. Att utesluta kommunerna skapar en lucka i systemet.
2. Upphandlingsregler med beredskapsperspektiv behöver kompletteras med vägledning och mallar. Införandet av krav på beredskapshänsyn i LOU från 2026 kräver stöd från Upphandlingsmyndigheten och MSB.
3. Säkerhetsskyddet måste harmoniseras. Kommuner åläggs idag att teckna säkerhetsskyddsavtal med privata aktörer – något som statliga myndigheter är undantagna från. Det skapar en obalans och försvårar etablerandet av långsiktig samverkan i totalförsvarssyfte. Det är ett reellt hinder i den lokala och regionala samverkansförmågan. För att säkerhetsskyddsarbetet ska bli ändamålsenligt, praktiskt tillämpbart och rättssäkert krävs en översyn av kommunernas ansvar i förhållande till andra aktörer.

Vidare bör det även övervägas hur upphandlingssystemet kan hantera situationer där flera offentliga aktörer samtidigt efterfrågar liknande produkter och tjänster, men där behovet är ojämnt fördelat geografiskt. En fungerande modell för samordning och prioritering vid samtidiga behov kräver både verktyg, vägledning och kanske i vissa fall ett gemensamt prioriteringsorgan.

Det är dock avgörande att de föreslagna nationella ramavtalen utformas så att de möjliggör lokala anpassningar. Kommunen har genom Projekt 32¹ och beslutet om Beredskapsnivå Västerås stad 2030² fastlagt en långsiktig planering och prioriteringsordning. Det måste därför säkerställas att nationella ramavtal inte begränsar denna lokala handlingsfrihet eller försvårar implementeringen av kommunens egna ägardirektiv till de kommunala bolagen

4. En modern byggnads- och reparationsberedskap

4.1–4.2 Behov, definition och utgångspunkter

Västerås stad instämmer i behovet av en modern byggnads- och reparationsberedskap (BRB), och delar bedömningen att denna bör organiseras inom den existerande strukturen för civilt försvar. Västerås omfattas av flera funktioner som utpekats som samhällskritiska – såsom kraftproduktion, logistik, dricksvattenförsörjning, utbildning och hälso- och sjukvård – vilket medför att staden med nödvändighet kommer att spela en central roll i en BRB-struktur.

I Projekt 32 har Västerås stad identifierat konkreta behov av redundanta tekniska system, reservdelshantering, logistisk, ledning samt utbildning och övning. Dessa förmågor är direkt kopplade till utredningens bedömningar och vi välkomnar att dessa nu ges nationellt ramverk.

¹ Projekt 32 var Västerås stads interna genomlysning av beredskapsförmåga med stöd av MSB:s verktyg för krigsduglighet (KDU), genomförd 2024 och utgörande underlag för beslutet om Beredskapsnivå 2030.

² Kommunfullmäktige i Västerås stad har den 6 mars 2025 beslutat om en beredskapsnivå för den kommunala verksamhet som bygger på MSBs verktyg för krigsduglighet, KDU.

Att BRB-funktionen föreslås lokaliseras till strategiskt viktiga kommuner – och därmed omfattar Västerås – är en logisk följd av det uppdrag staden redan tagit på sig. Det är samtidigt nödvändigt att staten säkrar stöd för att kommuner med dessa uppgifter också får resurser att uppfylla dem.

4.3–4.5 Åtgärder och finansiering

Västerås stad tillstyrker förslagen om att inrätta ett BRB-kansli, inrätta ett nationellt maskinregister och tilldela Boverket samt SGU roller som totalförsvarsmyndigheter. Vi välkomnar även förslaget om civilplikt inom bygg- och reparationsområdet.

Vi vill understryka behovet av tydliga finansieringsmodeller. Utredningen ställer krav på kapacitetssuppleering och särskild reparationsberedskap, vilket riskerar att medföra betydande investeringar för kommunsektorn. Detta gäller såväl den kommunala organisationen som helhet som de kommunala bolagen, eftersom ansvaret för samhällsviktig infrastruktur – el, vatten, avlopp och liknande – kan vara organiserat på olika sätt. En ordning där finansieringen skiljer sig beroende på associationsform är inte förenlig med den kommunala finansieringsprincipen. Staten bör därför erbjuda riktade stöd eller ökade generella statsbidrag för att säkerställa att kommunalteknisk förvaltning, oavsett om den bedrivs i bolagsform, förvaltningsform eller genom samverkan, ges förutsättningar att fullgöra sina åtaganden utan att detta sker på bekostnad av övrig samhällsviktig verksamhet.

Fortifikatorisk kompetens och erfarenhetsöverföring

Västerås stad vill särskilt framhålla vikten av att kommunerna ges möjlighet att ta del av den unika kompetens som Fortifikationsverket har byggt upp under decennier. För framtida modifieringar, reparationer och uppgraderingar av skyddade anläggningar såsom bergum och befolkningsskyddsobjekt är tillgången till praktiska erfarenheter av konstruktion, metodval och projektgenomförande av avgörande betydelse.

Fortifikationsverket har i dag ett tydligt ansvar för att vidmakthålla och reparera anläggningar inom den militära infrastrukturen. Samma princip bör tillämpas inom den civila byggnads- och reparationsberedskapen. Kommunerna bör därför, inom ramen för BRB-strukturen, kunna ta del av Fortifikationsverkets planeringsunderlag, genomförandemetoder och resurser. Detta skulle säkerställa att kommunal beredskapsplanering kan ske med stöd av befintlig nationell fortifikatorisk kunskap och därigenom ge både effektivitet och likvärdighet i uppbyggnaden av totalförsvarets skyddade funktioner.

Vi vill samtidigt betona att dessa resurser endast får faktisk operativ effekt om de kan integreras i den lokala beredskapsplaneringen. BRB-funktionen måste därför

knytas till kommunens kontinuitetsplanering och till de s.k. K-funktioner³ som Västerås stad definierat i sin operativa stab- och beredskapsstruktur.

I Projekt 32 har vi exempelvis identifierat återkommande behov av:

- intern och extern materielhantering,
- redundanta IT- och kommunikationslösningar,
- samverkan med entreprenörer,
- skyddade ledningsplatser,
- kontinuitetsplaner för försörjning och ledning.

Betänkandet bekräftar att dessa behov är generella och bör formaliseras i nationell styrning. Vi anser därför att de bör uttryckligen nämnas i de föreskrifter som förväntas följa efter lagens ikraftträdande.

Vi delar utredningens bedömning att uppbyggnaden bör ske successivt över en femårsperiod. Däremot vill vi lyfta det faktum att flera kommuner, inklusive Västerås, redan har inlett detta arbete. För att dessa kommuner inte ska tappa tempo krävs att finansiering görs tillgänglig innan 2027. Det är särskilt angeläget mot bakgrund av den allvarliga säkerhetspolitiska utvecklingen i vår omvärld.

5. Kol, olja och naturgas

Västerås stad vill lyfta vikten av att satsningar på fossilfri bränsleförsörjning i kris också bör inkludera den lokala nivån. Även om kartläggning av fossil utvinning kan ha ett teoretiskt värde, ser vi större potential i att främja lokal produktion av alternativ såsom HVO, med bas i svenska råvaror. Detta skulle stärka energiberedskapen samtidigt som försörjningsförmågan decentraliseras – i linje med principen att inte lägga alla ägg i samma korg.

Särskilt om säkerhetsskydd och genomförandeförmåga

Västerås stad vill samtidigt erinra om den oproportionerliga administrativa börda som dagens reglering kring säkerhetsskyddsavtal skapar, särskilt vid samverkan mellan kommunala aktörer. Denna problematik beskrivs närmare i vårt yttrande över SOU 2025:42 – Säkerhetsskyddslagen: ytterligare kompletteringar, där vi föreslår att samverkan mellan offentliga aktörer ska undantas från kravet på separata säkerhetsskyddsavtal. Det är vår bestämda uppfattning att denna fråga måste lösas parallellt med införandet av byggnads- och reparationsberedskap samt försörjningsavtal – annars riskerar kommunernas roll i totalförsvaret att bli mer form än funktion.

³ Med K-funktioner avses kommunens egna verksamhetskritiska lednings- och stödstrukturer, såsom logistik (K4), samband (K6), och samverkan (K9). Strukturen är harmoniserad med regionala och nationella aktörer (exempelvis länsstyrelsens L-funktioner och Polisens P-funktioner) och utgår från etablerade principer inom totalförsvaret och NATO-standard.

7. Konsekvenser av förslagen

Västerås stad bedömer att vi i hög grad omfattas av utredningens definition av kommuner med strategisk betydelse. Vi välkomnar att ansvar och förväntningar riktas dit där kapacitet och beroenden är koncentrerade – men detta måste också följas av stöd.

Västerås stads Projekt 32 har visat att det krävs samordning, kompetensförsörjning, planeringsstöd, budgetutrymme och politisk förankring för att skapa faktisk förmåga. Uppbyggnaden av en BRB-funktion i en kommun som Västerås bedöms kräva:

- minst 5 nya årsarbetskrafter,
- finansiering av ledningsförmåga och lagerhållning,
- utbildning och övning, särskilt för kommunens stab och K-funktioner.

Vi vill särskilt peka på det ekonomiska glapp som uppstår mellan 2025–2026 och de föreslagna statsbidragen från 2027. Det är vår bedömning att detta sammanfaller med den mest kritiska säkerhetspolitiska situationen i Europa sedan andra världskriget. I detta läge befinner sig kommunsektorn i en inledande uppbyggnadsfas, utan stabil finansiering och utan möjlighet att skjuta till egna medel i den omfattning som krävs. Trots att staten formulerat tydliga förväntningar på kommunernas roll i totalförsvaret saknas ännu de resurser som möjliggör genomförande. För Västerås stad är det centralt att uppbyggnaden inte enbart leder till planer, utan till faktisk operativ effekt. Det innebär att investeringar, utbildning, anställningar och redundans måste tillföras nu – inte om två år.

Utredningen ger kommunala bolag en tydligare roll i totalförsvaret, vilket vi välkomnar. Detta kräver dock omfattande utbildnings- och övningsinsatser. För att förslagen ska bli praktiskt genomförbara måste staten säkerställa stöd till kompetensutveckling, antingen genom nationella program eller genom finansiella medel för lokalt genomförda utbildningar. Detta är nödvändigt för att successivt bygga upp en robust förmåga i enlighet med den målnivå som Västerås stad fastställt för 2030.

Avslutande synpunkter

Västerås stad tillstyrker betänkandet i huvudsak, och ser det som ett centralt steg för att stärka Sveriges civila försvar och försörjningsberedskap. Vi bedömer att Västerås stad är väl förberedd att axla det utökade ansvar som föreslås – men att detta måste följas av tydlig rättslig, ekonomisk och praktisk samordning. Vägen mot ett stärkt totalförsvar går genom lokal förmåga.

Vi vill särskilt framhålla:

- behovet av att kommuner ges möjlighet att ingå F-avtal,
- att säkerhetsskyddslagstiftningen måste beakta kommunernas roll,
- att upphandling och registerföring behöver operativt stöd,
- att BRB-funktionen måste vara kopplad till kommunens egen stab och planeringsstruktur,
- att samordning med föreslagen Kommuners och regioners grundläggande beredskap inför kris och krig (SOU 2024:65) är avgörande.